

Antanas Smetona

LAIŠKAS PASIUNTINIUI VAŠINGTONE POVILUI ŽADEIKIUI

Lietuvos Įgal. Ministrui
Washington, p. P.Žadeikiui

1944 m. sausio 6 d.
11.596 Ablewhite Ave
Cleveland, Ohio

Gerbiamasis Ministre,

Ką p. Pusta parašė apie Lietuvos – Lenkijos santykius ryšyje su Vilniaus krašto byla, tai menkos vertės yra. Bet pravartu žinoti jo pažiūra. Bendrai imant, estai ir latviai, laukia paramos iš Lenkijos, pūstiškai mąsto. Jie linkę aukoti Lietuvos žemę Lenkijai, kad ši būtų didesnė ir stipresnė. Tokia būdama, jiems rodosi, sėkmingiau juo užtars prieš Rusiją. Toks mąstymas yra betgi klaidingas. Mūsų nusistatymas kitoks: Lenkija, jei geruoju gražintų Lietuvai Vilniaus kraštą, daug sustiprėtų.

Tiek to. Dabar Pabaltijui ir Lenkijai bendras Rusijos pavojus graso, dėl to jų visų dėmesys turi būti daugiausia į tą pavojų sutelktas. Iš spaudos matyti, kad Anglija, o šiaja sekdamas ir Amerika, nestos už teisybę, kad nė dėl Lenkijos, nė dėl Pabaltijo nejudins savo draugiškų santykių su Rusija. Dabar Trijų Didžiųjų Sąjunga garbina pajėgą, o ne teisę ir teisėtumą. Spaudoje dažnai užtinkame straipsnių, tvirtinančių, kad jei rusai ginklu užims savinamuosius rytų fronte kraštus, tai nė anglai nė amerikiečiai ginklu nesipriešins tiems rusų užgrovimams. Tai lyg ir įspėjimas viešajai nuomonei apsiprasti su savavališku Rusijos sienų sprendimu. Jei taip spauda rašo, tai gal būt Londono ir Washingtono valdžios sferos taip numato ir taip teigia. Iš ruų – vokiečių fronto pranešimų galima spėti įtartinu požymiu. Vokiečiai gal tyčia atulpstu pasitraukė į Lenkiją, kad rusų kazokai pasitraukusių pasekė iškeltų sienų ginčą, šiandien neišsprendžiamą, ir galutinai sukompromituotų Atlanto Deklaraciją ir jos autorius.

Balkanai netrukus sukels nerimo daug daugiau, nei Lenkijos ir Pabaltijo kraštai. Ar čia tik nebus tas pažaidos akmuo, ant kurio sukniubs Trijų Didžiųjų moralinis autoritetas ir jų kaukėta santarvė. Anglai, žūt būt norėdami išlaikyti savo talkoje rusų, šiems daro visur koncesijas su didžiausia žala mažosioms tautoms, dargi toms, kurios viską paaukojo karo lauke, kad anglai galėtų geriau pasiruošti prieš Europos Ašį.

Taip tad, per Europos vidurį, iš dviejų linijos galų, Pabaltijo ir Balkanų, susidurs Trijų Didžiųjų interesai. Nežabota Rusijos veikla suskaldys mažųjų Europos tautų vienybę ir jų akivaizdoje palaidos Anglijos (o gal ir Amerikos) moralinį svorį politikoje. Toji kritingoji valanda išmuš, kai vokiečiai bus parmušti.

Dabar būtų mūsų skubiausias klausimas, kaip išgelbėti lietuvių tautą nuo pražūties, nuo galutinio jos išnaikinimo, jei rusai grįš Lietuvon. Jiems visi ne komunistai bus „Rusijos tėvynės“ išdavikai. Taigi nekaltų gyventojų korimams, šaudymams ir namų deginimams, žmonių gabenimams Sibiran nebus galo. Raudonieji pasitengs baigti, ką 1940-1941 m. pradėjo. Jei taip atsitiktų, Lietuvos klausimas būtų galutinai išspręstas. Nebetiktų deklamuoti Atlanto Deklaracijos. Taigi, praverstų jau dabar, susitarus su estais, latviais ir gal lenkais, daryti kokie žygiai Washingtono valdžios sferose šių tautų gyvybei apsaugoti. Juk baisu ir pagalvoti, kokių aibių tie barbarai rusai gali pridaryti grįžę Lietuvon.

Man būtų malonu, kad Tamsta man atsiųstum paskutinius du mano straipsnio lakštus, atmušdinęs juos mašinėle. Mat norėčiau visa turėti.

Per šventes buvau sunegalavęs gripu. Dabar vaikščioju po kambarį, bet dar neįšeinu oran. Toji liga sugaišino man laiką. Darbo vis turiu. Skaitau, pastabas rašau. Į pavasarį ketinu leisti seniau sumanytą „Lituania Propria“. Pirmą lietuviškai parašytą, paskum gal ir anglų kalbon išverstą ir kiek pertvarkytą.

Pasisekimų ir ištvermės linkėdamas

A. Smetona

Antano Smetonos korespondencija (1940–1944) [sudarė Dapkutė D.], Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 1999, p. 656–657.